

Binnen de vaste commissie voor Europese Zaken hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brieven van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 10 oktober 2023 inzake Geannoteerde agenda Raad Algemene Zaken van 24 oktober (Kamerstuk 21 501-02, nr. 2718) en d.d. 9 oktober 2023 inzake Verslag van de informele Raad Algemene Zaken van 27 en 28 september 2023 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 2717).

De voorzitter van de commissie,
Bromet

De griffier van de commissie,
Hessing-Puts

Inhoud

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

- **Inbreng van de leden van de VVD-fractie**
- **Inbreng van de leden van de D66-fractie**
- **Inbreng van de leden van de PVV-fractie**
- **Inbreng van de leden van de SP-fractie**
- **Inbreng van de leden van de PvdA- en GroenLinks-fracties**
- **Inbreng van de leden van de BBB-fractie**
- **Inbreng van de leden van de SGP-fractie**

II Reactie van de Minister van Buitenlandse Zaken

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Raad Algemene Zaken van 24 oktober 2023. Zij hebben nog enkele vragen.

Deze leden maken zich zorgen over de situatie in Oekraïne. Steun aan Oekraïne is van levensbelang in de strijd tegen Rusland. Zij zijn benieuwd hoe de Minister oordeelt over de politieke onrust die ontstaan is in de Verenigde Staten (VS). Is de kans aanwezig dat steun aan Oekraïne vanuit de VS zal verminderen? Wat zijn hiervan de consequenties? Ook zijn voornoemde leden benieuwd of al duidelijk is hoeveel Russische bevroren tegoeden in Nederland en de Europese Unie (EU) aanwezig zijn. Kan Nederland ook zelfstandig deze tegoeden naar Oekraïne doen toekomen? Waarvoor (specifiek) wil de EU de bevroren tegoeden gebruiken, mits het mogelijk is deze voor Oekraïne in te zetten? Ook zijn de aan het woord zijnde leden benieuwd of de opstelling van Hongarije omtrent het blokkeren van steun aan Oekraïne omzeild kan worden. Zijn er mogelijkheden om EU-steun zo te organiseren dat een Hongaars veto geen invloed heeft?

De leden van de VVD-fractie maken zich zorgen om de rechtsstaat in enkele EU-lidstaten. Recentelijk zijn er artikelen verschenen die berichten dat de Europese Commissie overweegt om 13 mld. euro aan bevroren EU-fondsen beschikbaar te maken voor Hongarije. Dit in de hoop dat Hongarije hierna haar positie ten opzichte van steun aan Oekraïne verandert. Voornoemde leden maken zich ernstige zorgen over deze berichtgeving. Kan de Minister de inhoud hiervan bevestigen? Overweegt de Europese Commissie inderdaad dit bedrag vrij te maken? Hoe staat het ervoor met de mijlpalen die zijn gezet voor de Hongaarse rechtsstaat? Zijn deze behaald? Deze leden keuren chantage, waar de opstelling van Hongarije de schijn van heeft, af. Deelt de Minister deze afkeuring? Hoe ziet het speelveld eruit? Zijn andere lidstaten bereid de Europese Commissie in deze keuze te steunen?

Bij de recente Slowaakse verkiezingen is de SMER-partij van oud-premier Fico als winnaar verschenen. De aan het woord zijnde leden keuren de anti-Oekraïne retoriek en pro-Russische houding van oud-premier Fico af. Deze leden zijn benieuwd hoe de Minister kijkt naar de verkiezingsuitslag. Brengt een mogelijke coalitie met SMER risico's met zich mee voor steun aan Oekraïne en voor de rechtsstaat? Kan oud-premier Fico EU-steun aan Oekraïne beïnvloeden? Hoe beïnvloedt dit het Europees speelveld, specifiek de positie van Hongarije en Polen? Hoe kijken de Europese Commissie andere EU-lidstaten hiernaar? Kan de Minister haar zorgen hierover uitspreken bij haar collega's?

De leden van de VVD-fractie lezen dat op dit moment ambtelijke discussie plaatsvindt over de mogelijke herziening van het Meerjarig Financieel Kader (MFK). Zij steunen de positie van het kabinet. De uitdagingen en verplichtingen moeten binnen de kaders van het huidige MFK worden opgevangen. Steun aan Oekraïne geniet hierbij een speciale positie. Hoe groot acht de Minister de kans dat de herziening aan bod komt bij de RAZ? Kan de Minister toezeggen naast de Kamer te informeren ook de Kamer te betrekken bij besluitvorming? In hoeverre is een akkoord op het MFK bij de eerstvolgende Europese Raad realistisch?

Voornoemde leden lezen dat migratie als apart agendapunt op de agenda van de ER zal staan. Zij achten het van groot belang dat dit vooraan op de Europese agenda blijft staan. Hoe kijkt de Minister naar de vorderingen op het gebied van het Asiel- en Migratiepact? Kan de Minister een schets geven van de lopende onderhandelingen? Gaan deze onderhandelingen naar schatting nog voor de verkiezingen van het Europees Parlement geconcludeerd worden?

Ten slotte maken de leden van de VVD-fractie zich zorgen over de veiligheidssituatie in Kosovo. De berichtgeving over de aanslag in Noord-Kosovo is verontrustend. Klopt het dat de EP-rapporteur voor Kosovo uitgaat van Servische betrokkenheid? Hoe oordeelt het kabinet hierover? Deze leden achten de voortzetting van de dialoog van groot belang. Op welke manier wordt de Kosovaarse regering ondersteund in een constructieve dialoog met haar Kosovaars-Servische burgers? Hoe vindt deze dialoog plaats?

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de geannoteerde agenda Raad Algemene Zaken van 24 oktober 2023.

Deze leden spreken ten eerste hun afschuw en afkeuring uit tegen de terroristische aanval van Hamas. Zij betuigen hun medeleven met de slachtoffers en nabestaanden van dit opnieuw oplaaierende conflict, en verzoeken de Minister zich op alle mogelijke manieren in te spannen teneinde meer onnodig menselijk leed te voorkomen. Voor de aan het woord zijnde leden is het helder dat Israël het recht heeft zich te verdedigen tegen terroristische aanslagen. Daarbij dient wel door alle betrokken partijen het oorlogsrecht in het oog gehouden te worden. Zal de Minister dit punt ook bespreken tijdens de Raad? Hoe gaat de EU zich inspannen om er voor te zorgen dat het oorlogsrecht zoveel mogelijk gerespecteerd gaat worden?

Tevens zijn voornoemde leden van mening dat het collectief straffen van inwoners van Gaza, waarbij de Israëlische autoriteiten toegang tot water en voedsel voor ongeveer 2 miljoen mensen hebben afgesloten, niet in lijn is met oorlogsrecht en de humanitaire situatie aanzienlijk verslechtert. Verwacht de Minister dat op dit punt overeenstemming gevonden kan worden in de Raad? Deelt de Minister deze positie?

Op Europees niveau is de afgelopen 24 uur gesproken over het bevriezen van steun aan de Palestijnse gebieden. Unilateraal besloot de Hongaarse Eurocommissaris Oliver Varhelyi de steun op te schorten. Wat vindt de Minister hiervan? Is dit een kwestie waar de Europese Commissie zonder ruggenspraak van de Raad over kan beslissen? Wat deze leden betreft, is het Europees buitenlands beleid alleen daadkrachtig als de EU met een mond kan spreken. Na de invasie van Oekraïne is de EU erin geslaagd daadkrachtig en met een stem te spreken. Voornoemde leden zouden graag zien dat de EU ook in dit conflict zich eendrachtig opstelt, om zo

snel mogelijk als waardig bemiddelaar tussen de partijen op te kunnen treden. Deelt de Minister die inzet? Zal zij de Hongaarse Eurocommissaris aanspreken op zijn unilaterale uiting?

Zowel de Palestijnse- als de Israëlische Minister van Buitenlandse Zaken zijn uitgenodigd voor de Raad. Zullen zij beiden ook aanwezig zijn? Wat betreft de leden van de D66-fractie moet er zo snel mogelijk gewerkt gaan worden aan een politieke oplossing voor dit conflict. Een oplossing waarin Israël zich veilig weet en waar ook Palestijnen serieus perspectief hebben. De EU kan hier een grote rol in spelen. Kan de Minister zich inspannen tijdens deze Raad om zo snel mogelijk dialoog gericht op een oplossing tussen de twee partijen te organiseren? Zal de Minister ook tijdens of en marge van de Raad haar Palestijnse- en Israëlische collega aanspreken op hun verantwoordelijkheid het oorlogsrecht in acht te nemen?

De EU is de grootste financiële donor aan de Palestijnen. Dit geld gaat naar inwoners. De leden van de D66-fractie zijn van mening dat de steun aan de Palestijnen doorgezet dient te worden. Zij begrijpen de terughoudendheid van de Europese Commissie en delen de inzet dat bij iedere euro gecontroleerd moet worden of die niet in handen van Hamas terecht komt. Tegelijk zouden zij graag zien dat de Europese Commissie inzet op zo snel mogelijk steun bieden aan Palestijnse burgers die slachtoffer zijn geworden van dit opnieuw opgelaaide conflict. Alle steun die gericht is op het organiseren van humanitaire basisvoorzieningen en die kan bijdragen aan het voorkomen van menselijk leed, moet wat deze leden betreft wel zo snel mogelijk beschikbaar komen. Deelt de Minister de opvatting dat er scherpe controle moet komen op geldstromen richting de Palestijnen, maar dat die geldstromen wel door moeten gaan omdat anders burgers onnodig geraakt worden? Is zij bereid dit op te brengen in de Raad? Zal zij ook met haar Palestijnse collega de mogelijkheden voor controle op die steun bespreken?

Ook hopen de leden van de D66-fractie dat de Minister aandringt op Europese aandacht voor bescherming van de Joodse gemeenschap in Europa in het licht van de recente gebeurtenissen. In het Verenigd Koninkrijk hebben we de eerste geweldsplegingen tegen de Joodse gemeenschap al gezien. We weten ook uit eerdere escalaties in dit conflict, dat dit antisemitisme in de Europese samenleving aanwakkert. Zij verzoeken de Minister zich in te zetten voor nauwe (intelligence) samenwerking met haar Europese collega's om eventuele escalatie binnen de Europese Unie te voorkomen. Is de Minister hierover in gesprek met haar collega's op andere departementen? Zal zij zich hierover ook in de Raad uitspreken?

De leden van de D66-fractie ondersteunen de inzet van Nederland om voorstander te blijven van het blijvend steunen van Oekraïne. Echter, maken deze leden zich zorgen over de berichten dat Hongarije dwarsligt met een veto op het MFK, waardoor de steun voor Oekraïne dreigt stil te staan. Bovendien is het zorgwekkend dat ook Slowakije zich mogelijk-kerwijs aansluit bij dit rijtje gezien de verkiezingsuitslagen daar.

Deze leden zijn benieuwd hoe de Minister de ontwikkelingen met betrekking tot Hongarije analyseert. Het lijkt erop dat sommige EU-lidstaten willen zwichten voor de chantage van de Hongaarse Minister-President Orbán. Namelijk dat lidstaten nu overwegen een deel van het geblokkeerde geld voor Hongarije, in verband met het rechtsstatelijkheidsmechanisme, te deblokken. Klopt deze berichtgeving en wat is het standpunt van Nederland hierop? Deelt de Minister de mening dat dit dansen is naar de pijpen van Minister-President Orbán, waarmee de Europese Unie haar rechtsbeginselen verkwanselt? Wat zijn volgens de

Minister goede alternatieve stappen/maatregelen tegen Hongarije om ervoor te zorgen dat de Europese steun voor Oekraïne niet in gevaar komt?

Inbreng van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie hebben met verbazing kennisgenomen van het voornemen van het Raadssecretariaat om nationale parlementen de toegang tot het delegates portal te ontzeggen. Dit digitale portaal is de enige mogelijkheid die nationale parlementen hebben om een vinger aan de pols te houden over wat er achter gesloten deuren op EU niveau besloten wordt. Mocht de toegang technisch of juridisch onmogelijk worden gemaakt, is de Minister dan bereid de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Europese Unie de opdracht te geven proactief en onverwijld, tenminste de commissie Europese Zaken en tevens overige relevante Kamercommissies, de limité stukken te delen teneinde de democratische controle op de Brusselse besluitvorming te kunnen behouden? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PVV-fractie lezen met verbazing dat het kabinet het van belang acht dat huidige migratieafspraken worden geïmplementeerd, waaronder de reeds geldende Dublin afspraken. Als het kabinet dit echt meent, zou dit dan moeten impliceren dat ze zelf ook begint zich aan de positieve kanten van de Dublin afspraken te houden, dat dus inhoudt dat Nederland asielzoekers die via de grens met Duitsland of België, Nederland zijn binnengekomen terugstuurt naar Duitsland, respectievelijk België? Zo nee, hoe rijmt dit dan met het standpunt van het kabinet dat regels dienen te worden nageleefd?

In dat licht, kan de Minister een overzicht geven van het aantal Dublin «take charge» en «take back»-verzoeken die het de eerste 9 maanden van 2023 heeft gedaan aan België en Duitsland en welk aandeel deze verzoeken hadden op het totale aantal inkomende asielverzoeken?

De leden van de PVV-fractie zijn teleurgesteld te lezen dat het kabinet de klimaatinzet van de EU steunt en het naleven van ambitieuze klimaatactie onderstreept. Heeft het kabinet dan niets geleerd van de desastreuze gevolgen van deze pseudowetenschappelijke klimaat- prietpraat voor de energieprijzen en de inflatie waarmee de Nederlander in de armoede wordt geduwd? Deze leden zouden graag zien dat het kabinet zich in haar demissionaire staat terughoudend opstelt in het doen van dergelijke boude uitspraken. Is de Minister bereid om een toontje lager te zingen?

Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Raad Algemene Zaken van 24 oktober aanstaande. Dit leidt bij deze leden tot een aantal vragen en opmerkingen.

Een deel van de bespreking zal gaan over de Russische inval in Oekraïne. Met het kabinet veroordelen voornoemde leden de illegale invasie van president Poetin in Oekraïne. De inzet van steun aan Oekraïne kunnen deze leden op hoofdlijnen onderschrijven. Wel hebben zij vragen over het langetermijnperspectief in deze oorlog. De inzet vanaf februari 2022 is geweest om de Russische agressie te beëindigen door middel van militaire steun aan Oekraïne en sancties. Nu we ruim anderhalf jaar verder zijn, lijkt de oorlog in Oekraïne steeds meer vast te komen zitten in een langdurige loopgravenoorlog. Hoe realistisch acht de Minister het scenario dat Rusland door deze maatregelen zal inbinden? Wat gebeurt er op diplomatiek vlak? Ziet de Minister kansen op een staakt het vuren?

De leden van de SP-fractie maken zich grote zorgen over de snelle militarisering van de Europese Unie. Een grote zorg hierbij gaat over de Europese Vredesfaciliteit (EPF). Dit construct om Europese defensie-uitgaven te doen buiten de Europese verdragen en de Europese begroting om, achten deze leden in strijd met deze afspraken. Hoe kijkt de Minister hier naar? Op welke manier valt de EPF te rijmen met artikel 41.2 van het Verdrag van Europese Unie?

De aan het woord zijnde leden verzetten zich tegen het voorstel van de Europese Commissie om het MFK te verhogen. Los daarvan, hoeft de 50 mld. euro steun voor Oekraïne wat deze leden betreft niet eerst langs de Europese Commissie, die hiervoor ook nog eens 885 fte extra voor wil inhuren. De extra bijdrage aan het Europese defensiefonds is een verdere militarisering van de Europese Unie en daarmee onwenselijk. Bovendien worden er in dit voorstel middelen gereserveerd voor Europese Asielmaatregelen die nog niet zijn geformuleerd, zoals de Minister zelf ook toegaf in de discussie rondom het BNC-fiche. Deze leden zijn van mening dat met dit voorstel de oorlog in Oekraïne wordt gebruikt om meer financiële middelen voor de Europese Commissie te reserveren, buiten een breed maatschappelijk debat met de bevolking om. Kan de Minister hier op reflecteren?

Inbreng van de leden van de PvdA- en GroenLinks-fracties

De leden van de GroenLinks- en PvdA-fracties spreken hun grote afschuw uit over de dood van Israëlische kinderen door toedoen van terroristen evenals over de dood van Palestijnse kinderen – slechts een paar kilometer verderop – door bombardementen. Israël heeft het recht zich te verdedigen en haar burgers te beschermen. Zonder duurzame oplossing is veiligheid voor Israëliërs en Palestijnen echter een illusie. Zonder de-escalatie komt er geen einde aan de spiraal van geweld. Het ontzeggen van water en voedsel voor de ruim 2 miljoen inwoners van Gaza is immoreel en druist in tegen internationaal recht. Collectief straffen van Palestijnen voor de barbaarse terreurdaden van Hamas leidt alleen tot nog meer onschuldige slachtoffers. Deze leden vragen hoe er vanuit Nederland en de EU wordt toegezien op respect voor het internationaal recht. Zij vragen de Minister of het kabinet het ermee eens is dat het afsluiten van water en voedsel voor de bevolking van Gaza een vorm van collectief straffen is en niet in lijn is met het internationaal recht.

Inbreng van de leden van de BBB-fractie

De leden van de BBB-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Raad Algemene Zaken van 24 oktober 2023. Daarover hebben zij een aantal vragen en opmerkingen.

Deze leden zijn het ermee eens dat een herziening van het MFK momenteel een brug te ver is en dat eerst moet worden gekeken naar het efficiënt gebruikmaken van reeds bestaande budgetten. Hoe ligt de dynamiek op dit gebied tussen de EU-lidstaten? Welke lidstaten lopen voorop in het willen herzien van het MFK en liggen er voldoende kansen voor Nederland om binnen de EU (weer) op zoek te gaan naar een coalitie van prudentere lidstaten?

Ziet het kabinet de extra financiële steunpakketten aan Oekraïne als een «supplétoire begroting» binnen het MFK? En zijn er voldoende democratische middelen om de uitvoering te controleren van de financiële EU-steun aan Oekraïne en het Europees herstelprogramma gericht op het herstel en de wederopbouw van Oekraïne?

Voorvoemde leden zijn het ermee eens dat er meer aandacht moet zijn voor het verbeteren van het Europese investeringsklimaat en het reduceren van regeldruk voor het MKB. Het is goed dat de RAZ ter voorbereiding op de ER hier extra aandacht voor heeft, maar ziet de Minister ook mogelijkheden voor concrete plannen of doelstellingen? Zou er bijvoorbeeld een ambitieuze doelstelling kunnen zijn – zoals dit kabinet ook maar al te graag doet op het reduceren van CO₂- en stikstofuitstoot – om bijvoorbeeld de MKB-regeldruk te reduceren met een nog nader te noemen percentage? Kan de Minister hier wellicht een visie op geven en een percentage dat volgens haar haalbaar doch ambitieus is? Kan de Minister binnen de RAZ zich hard maken om een concrete doelstelling af te spreken op regeldrukreductie richting de ER?

Tot slot, een toekomstbestendige demografische aanpak kan interessant zijn, maar het is de vraag of dit wel op Europees niveau bedacht en besloten moet worden. Ieder land kent zijn eigen culturele en demografische uitdagingen. Wat is de visie van de Minister op deze «geïntegreerde aanpak van demografische uitdagingen»? Voldoet dit aan de toetsing wat betreft subsidiariteit en kan de Minister in haar volgende brief verder over deze «aanpak» uitweiden? Is het nog democratisch correct om een demissionair kabinet de eerste bouwstenen te laten leggen aan een demografisch plan op EU-niveau wat misschien langdurige effecten kan hebben op onze maatschappij? Is de Minister het ermee eens dat dit soort plannen beter aan een volgend kabinet kunnen worden gelaten?

Inbreng van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Raad Algemene Zaken d.d. 24 oktober en het verslag van de informele Raad Algemene Zaken d.d. 27 en 28 september. Zij hebben de volgende vragen.

Voedselzekerheid is cruciaal. In dat kader is de inzet op graanvervoer en op «EU Solidarity Lanes» een goed voornemen. Wat is de inzet om de veiligheid hiervan te garanderen?

De aan het woord zijnde leden beamen dat waakzaamheid is geboden rondom verlenging van het tijdelijke crisis en transitie staatssteunkader (TCTF). Betekent dit ook dat het kabinet daadwerkelijk tegen is of dat zij zich flexibel zal opstellen in deze? En kan het kabinet een inschatting geven van het krachtenveld? Welke lidstaten willen het TCTF verlengen?

Het kabinet wil blijkens de geannoteerde agenda graag de gevolgen van uitbreiding van de EU goed overzien en vindt het belangrijk om die gevolgen in kaart te brengen. Zal dit leiden tot een rapport of notitie en kan die naar de Kamer gestuurd worden?

Het verslag stipt de beraadslagingen aan over het vaker gebruiken van gekwalificeerde meerderheid zonder verdragswijziging. Dit stond ook in de stukken voor de begroting Buitenlandse Zaken voor 2024, maar zonder nadere uitleg. De leden van de SGP-fractie vragen wat de concrete inzet is van het kabinet.

De Minister noemt dat het afbouwen van afhankelijkheden voor Europese Strategische Autonomie samen moet gaan met het versterken van onder andere het geopolitieke handelingsvermogen van de Unie. Welke concrete ideeën heeft het kabinet om dit te versterken?

II Reactie van de Minister van Buitenlandse Zaken